

40 Soruda

Sukûk ve Borsa

Servet Bayındır

İktisat Yayınları – 76
40 Soruda Bilinmesi Gerekenler Dizisi – 6
Servet Bayındır, 40 Soruda Sukûk ve Borsa

Yayına Hazırlayan: Emrah Yağmurlu
Musahhah: Ebru Ünver

Tasarım: Seyfullah Bayram

Baskı: Sarıyıldız Ofset - Sertifika No.: 23593
İvedik Ağaç İşleri San. Sit.
1354. Cad. 1358. Sok. No.: 31 Ostim / Ankara
1. Baskı: İstanbul, 2021
ISBN: 978-625-7015-60-8 | E-ISBN: 978-625-7015-61-5

© İktisat Yayınları, 2021
Bütün yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar
dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

İktisat Yayınları
Aziz Mahmut Hüdayi Mh. Türbekapı Sk. No:13, 34672 Üsküdar/İstanbul
Tel: +90 (216) 532 63 70
www.iktisatyayinlari.com

İktisat Yayınları Nobel Akademik Yayıncılık ve
İslam İktisadi Araştırma Merkezinin ortak markasıdır.

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Bayındır, Servet
40 Soruda Sukûk ve Borsa
1. Baskı, xii + 96 s., 13 x 23 cm
Kaynakça var.
ISBN: 978-625-7015-60-8 | E-ISBN: 978-625-7015-61-5
1. Sukûk 2. İslam iktisadı 3. Borsa

40 Soruda

Sukûk ve Borsa

Servet Bayındır

40 Soruda Bilinmesi Gerekenler Dizisi

Bu dizide, alanında uzman kişilerin İslam iktisadındaki uygulama ve kurumlarla ilgili okuyucunun sorularına pratik, kısa ve nitelikli cevaplar verdiği kitaplara yer verilmektedir. Ele alınan konular, genelden özele olacak şekilde 40 soru etrafında teorik bir derinlikten ziyade, her seviyeden insanın kolaylıkla anlayacağı bir şekilde verilmiştir.

Dizide Yer Alan Diğer Kitaplar

Zeyneb Hafsa Orhan, *40 Soruda Katılım Bankacılığı*

Mücahit Özdemir, *40 Soruda Karz-ı Hasen*

İsmail Cebeci, *40 Soruda Murâbaha*

Necmettin Kızılkaya, *40 Soruda Sözleşmeler*

Hakan Aslan, *40 Soruda Tekâfül*

Necmeddin Güney, *40 Soruda Ortaklıklar*

Melih Turan, *40 Soruda Zekât*

Hamdi Çilingir, *40 Soruda Vakıf*

Abdullah Kahraman, *40 Soruda Faiz*

Servet Bayındır

1993'te Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesini, 2005 yılında Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesini bitirdi. Marmara Üniversitesi'nde "Özel Finans Kurumlarının İslâm hukuku Yönünden Değerlendirilmesi" adlı teziyle yüksek lisansını (1995), "Faizsiz Bankacılık İşlemlerinin İslâm Fıkhi'ndaki Yeri" adlı teziyle doktorasını tamamladı (2004). Malezya'da, INCEIF adlı enstitüde Certificate of Islamic Finance (CIFP) programını tamamladı (2008-2010). "İslam Hukuku Penceresinden Vadeli İşlem Sözleşmeleri" adlı çalışmasıyla doçentlik (2008), "İslam Hukuku Açısından Para ve Sermaye Piyasası İşlemleri" adlı teziyle profesör unvanını aldı (2014). TKBB'nin düzenlediği "Katılım Bankacılığının Finans Sektörüne Getirdiği Yenilik ve Açılımlar" konulu proje yarışmasında Birinci Derecede Mansiyon Ödülü ile ödüllendirildi (Mart 2009). Servet Bayındır, halen İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde İslam Hukuku ve İslam İktisadı ve Finansı Anabilim Dalı öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

İçindekiler

Önsöz	xi
Giriş	1
MENKUL KIYMET	
1. Menkul kıymet nedir?	4
2. Menkul kıymetleştirme nedir?	6
3. Menkul kıymetleştirme çağımızda ilk kez nerede ve ne zaman ortaya çıkmıştır?	8
4. Çağımızda menkul kıymetleştirme ilk kez hangi tür işlemlerde gündeme gelmiştir?	10
5. Klasik Dönem İslam Tarihinde menkul kıymetleştirme örneklerine rastlanır mı?	11
6. Menkul kıymetleştirmede güdülen amaç İslam iktisat ilkeleri ile örtüşür mü?	13

7. Genel olarak menkul kıymetleştirme İslamî açıdan nasıl değerlendirilir?	15
--	----

MENKUL KIYMETLEŞTİRME

8. Menkul kıymetleştirmede hangi taraflar yer alır?	18
9. Menkul kıymetleştirme süreci nasıl işler?	21
10. Gelir ortaklığı senetleri (GOS), kâr-zarar ortaklığı belgeleri (KOB) ve gelire endeksli senetler (GES) hangi tür menkul kıymetleştirme örneğidir?	23
11. İslam ülkelerinde çağdaş İslamî finansal ürün kapsamında ne tür menkul kıymetleştirme uygulamaları hayata geçirilmiştir?	26
12. Türkiye’de, yakın dönemde, İslamî finansal ürün kapsamında menkul kıymetleştirme uygulamaları nelerdir?	28

İKTİSADİ VE HUKUKİ ZEMİN

13. Menkul kıymetleştirme hangi iktisadi ilişki zemininde gerçekleşir?	32
14. Menkul kıymetleştirme hangi hukuki zeminde gerçekleşmektedir ve Türkiye’deki yasal zemini nedir?	34
15. Menkul kıymetleştirmeye daha çok kimler hangi amaçla başvurur?	38
16. Menkul kıymetleştirme hangi tür varlıklar/değerler üzerine yapılır?	40
17. Günümüzdeki hangi tür finansal işlemler menkul kıymetleştirme kapsamına girer?	42
18. Menkul kıymetleştirme sonucu ortaya çıkan ürünler nelerdir?	44
19. Menkul kıymetleştirme ile para-sermaye	

piyasa ürünleri arasındaki ilişki nedir?	46
BORSA VE HİSSE	
20. Hisse senedi ihracı nedir, nasıl işler?	48
21. Tahvil ve bono ihracı nedir, nasıl işler?	50
22. İTMK ve VDMK ile menkul kıymetleştirme arasında bir ilişki var mıdır?	52
23. Proje finansmanı ile menkul kıymetleştirme arasında bir ilişki var mıdır?	54
24. Borsa nedir, nasıl işler?	56
25. Borsa, İslam İktisat Düşüncesi açısından nasıl izah edilebilir?	58
26. İslam kaynaklarında menkul kıymetleştirme ve borsaya dair nasıl bir zemin vardır?	60
SUKÛK	
27. Sukûk nasıl tarif edilir?	64
28. Sukûk bir menkul kıymetleştirme yöntemi midir, aralarındaki ilişki nedir?	66
29. Çağımızda sukûk ilk kez ne zaman ve nerede uygulanmıştır?	68
30. Sukûkun iktisadi ve fıkhi zemini nedir?	70
31. Tipik bir sukûk uygulamasında hangi taraflar yer alır?	71
32. Hangi tür varlıklar üzerinde sukûk ihraç edilir?	72
33. Sukûk ile diğer menkul kıymetler arasında fark var mıdır, varsa nedir?	73
34. Dünyada yaygın olarak kullanılan sukûk çeşitleri nelerdir?	74

35. Ülkemizde sukûkun hukuki zemini nedir?	76
36. Sukûk ile kira sertifikası aynı şey midir?	78
37. Ülkemizde en yaygın kira sertifikası türleri nelerdir?	80
38. Kira sertifikalarını ihraç eden ve yatırım yapanlar daha çok kimlerdir?	83
39. Sukûk uygulamaları fıkhi açıdan nasıl değerlendirilir?	85
40. İktisadi ve fıkhi açıdan başvurulabilecek ideal sukûk türleri hangileridir?	88
 Sonuç	 89
İleri Okuma Önerileri	92
Kaynakça	93

Önsöz

Pandemi günlerinde böyle bir kitabı tamamlama imkânı sunan yüce Allah'a (c.c.) sonsuz hamdüsenâlar ediyorum. Kitabın; insanlığın hayrına sonuçlara vesile olmasını, faiz virüsünün insanlığın gündeminden düşmesine katkıda bulunmasını yüce Allah'tan niyaz ediyorum.

Elinizdeki metin İKAM'ın *Kırk Soruda Bilinmesi Gerekenler* başlığı altında yayınlamayı planladığı seriden bana tevdi edilen *Kırk Soruda Sukûk ve Borsa* isimli eserden oluşmaktadır. Sukûk ve borsa işlemleri çağımızın en önemli finansal mühendislik uygulamalarındandır. Güncel olduğu gibi oldukça da kapsamlı, girift ve değişkendir. Dolayısıyla konuyu kırk soru sınırında bir plan dâhilinde bir araya getirip tekrardan uzak şekilde sunmanın oldukça güç olacağını baştan tahmin etmiştim. Fakat kitabı yazmaya başlayınca, olayın tahminimden de öte güçlükler içerdiğine şahit oldum. Çok özen göstermeme rağmen yine de bazı yerlerde tekrara düşmekten kurtulamadığımı itiraf etmeliyim. Özellikle bölümler arasında insicam sağlanması

düşüncesi, bazı konulara -gereksiz olmasına rağmen- temas zorunluluğu doğurdu. Umanım değerli okuyucu; konunun belli bir daire içerisinde sınırlanmasının güçlüğü, karmaşıklığı, kişiye, bölgeye ve işleme göre değişkenliğini dikkate alarak bu nakisaları hoşgörüyü karşılar.

Kitabın hata ve noksanlıklardan hali olmadığı bir gerçektir. Dolayısıyla her türlü yapıcı eleştiri memnuniyetle karşılanacaktır. Tüm eleştiri ve teklifler dikkate alınacak ve gelecek baskılarda metne yansıtılacaktır.

Böyle önemli ve güncel bir konuyu “kırk soru” çerçevesinde bir kitap halinde okuyucunun dikkatine sunmayı planlayıp eyleme geçiren İKAM’ın tüm yöneticilerine teşekkür ederim. Bu süreçte her türlü iletişimi sağlayan, yaşanan gecikmeler ve aksaklıklar karşısında nezaket ve inceliğinden taviz vermeden gerekli yardımı esirgemeyen Emrah Yağmurlu’ya özellikle teşekkürü bir borç bilirim. Yaz tatilimi bu kitaba hasrettiğim için kendilerine gerekli vakti ayıramadığım değerli eşime ve evlatlarıma sabır ve anlayışları için bu vesile ile özellikle şükranlarımı arz ediyorum.

Servet Bayındır

İstanbul, Aralık 2020

Giriş

Bu kitapta sukûk ve borsa konusu ele alınmaktadır. Yazım sürecinde geleneksel akademik usulden farklı bir metot takip edilmeye çalışılmıştır. Konu “kırk soru” çerçevesinde belli başlıklar altında bir araya getirilmiş, her bir soruya verilen cevaplarda sözcük sayısı bakımından paralellik sağlanabilmesi için bazı kısımlarda ayrıntıya girilme durumuyla karşılaşmış, ayrıca konular mümkün oranda sade bir dille izah edilmeye çalışılmıştır.

Sukûk bir menkul kıymetleştirme türü olarak aslında insanlık tarihi kadar geçmişi olan bir uygulamadır. Ancak başvurulma amacı, esas alınan iktisadi değerler ve işlemin gerçekleştirilme yöntem ve süreci çağımızda oldukça değişmiş ve çeşitlenmiştir.

Günümüzde menkul ve gayrimenkul nitelikli somut mallarla, işletmelerin somut varlıkları ve piyasa değerlerinden oluşan hibrit varlıklar, alacak senetleri ve haklardan oluşan soyut varlıklar ve gelecekte var olması tasarlanan proje hâlindeki somut veya soyut değerler üzerinde menkul kıymetleştirmeye tabi tutularak sukûklaştırılmaktadır.

Geleneksel nitelikli hisse senedi, bono ve tahvil ile modern VDMK, İTMK ve GMYS konvansiyonel menkul kıymetleştirme uygulamalarının başlıca örnekleridir. Dünyadaki yaygın adıyla sukûk, ülkemizdeki adıyla kira

sertifikaları ise İslamî ilkelere uygunluk hedefi ve iddiasıyla piyasaya arz edilmiş menkul kıymetleştirme yöntemleri ve araçlarıdır.

Elinizdeki eserde öncelikle sukûk uygulamasına zemin oluşturan menkul kıymetleştirmenin teorik zemini ele alınmış ve daha sonra bu teorinin sukûk ve diğer evraklar halinde uygulama yöntem ve teknikleri üzerinde durulmuştur. Gerek konvansiyonel gerek İslamî ilkelere uygunluk bağlamında geliştirilen yöntemler ve bu yöntemler sonucu ihraç edilen kıymetli evraklar ayrıntılı olarak incelenmiştir. Kitabın benzerlerine göre en önemli özelliği, konuya sadece tasviri ve teknik açıdan bakmayıp; bunlara ilaveten fıkhi açıdan tahlil ve eleştiriye tabi tutmasıdır. Özellikle İslamî iddiasıyla gerçekleştirilen sukûk uygulamaları ve bunun sonucunda üretilen sukûklar/kira sertifikaları, piyasanın ve yaygın kanaatlerin baskı ve etkisi altına kalınmadan fıkhnın ilkeleri bağlamında bilimsel usûl ve yaklaşımdan ödün verilmeden objektif bir bakış açısıyla tenkide tabi tutulmuştur.